

Broängarna förr och nu

I ett samarbete med den närliggande golfklubben Bro Hof Slott har naturreservatet Broängarna skapats. Bro Hof Slott har bekostat markköp samt varit med och anlagt reservatet. De sköter också förvaltningen i 10 års tid. Fastigheten heter Brogård och var känd redan på 1500-talet. Det var stamfadern för släkten Rålamb som fick egendomen av staten som belöning för gjorda tjänster. Han uppförde en gårdsanläggning som han kallade Brogård därav namnet. Många av gårdens herrar har gjort betydande insatser på riksplanet genom åren. Det nuvarande slottet på Brogård uppfördes 1888 av den siste greven Sparre. Den siste lantbrukaren på Brogård hette Carl Reutersköld. Han upphörde med åkerbruket 2004. Slottet fungerar idag som klubbhus åt golfklubben.

Naturreservatet

Reservatet är 250 hektar stort varav 75 hektar är mark. Större delen av reservatet är alltså vatten. Det rastar och häckar mycket fågel inom reservatet. Därför finns det ett fågelskyddsområde som är tydligt utmärkt med skyltar. Betrad ej området mellan 1 april till 30 september.

Naturmiljöhänsyn

Håll alltid din hund kopplad och gå inte in i beteshagarna med hund. Det är inte tillåtet att tälta inom naturreservatet eller elda på annan plats än grillplatsen. Man får inte heller bryta av levande kvistar eller träd och gräva upp växter. Bryt inte av grenar från döda träd eftersom död ved är en viktig livsmiljö för många insekter. Det är också förbjudet att skada berg, jord eller sten.

Ovanstående är ett urval ur reservatsföreskrifterna.

Kommunikationer

Mellan Kungsängens och Bros pendeltågsstation går buss 555. Kliv av vid hållplatsen Ängsuddsvägen i närheten av Upplands-Bro Ryttaförening, eller hållplatsen Nygårds industriområde. Från hållplatsen Ängsuddsvägen är det 1100 meter till reservatet och från Nygårds industriområde är det ca 500 meter. Bussen trafikerar Nygårds industriområde endast vissa tider, se aktuell turlista.

Produktion: Maria Elfström
Kartproduktion: Tomas Korolanyi
Layout och tryck: E-PRINT, Stockholm 2009

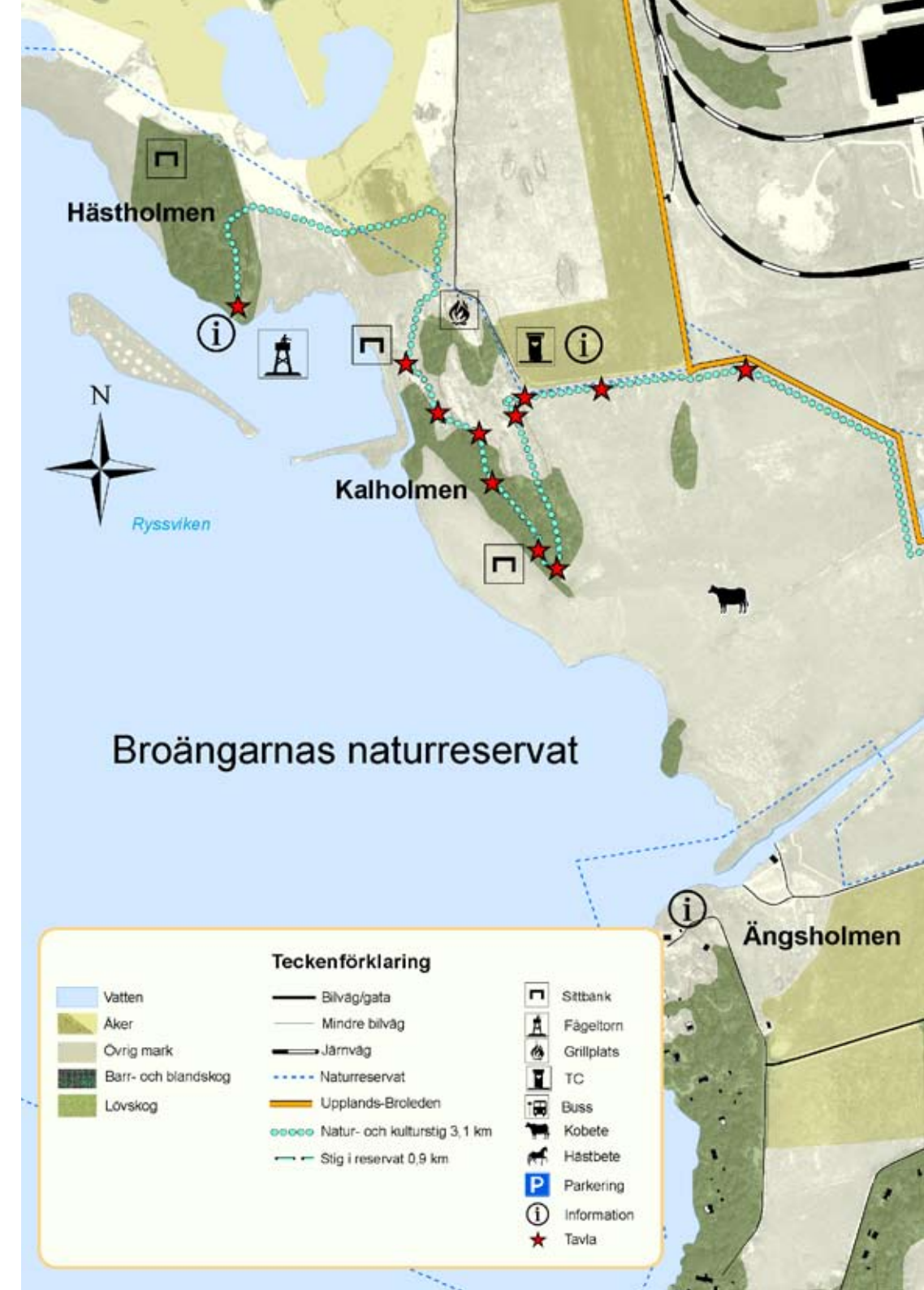
Broängarna

Foto: Maria Elfström

Natur- och kulturstig

Stigens totala längd är 3 km. Från parkeringsplatsen är det 2,1 km till fågeltornet på Hästholmen. På Kalholmen finns en grillplats med sittbänkar. Det finns även sittbänkar med vacker utsikt utplacerade på Ängsholmen, Kalholmen och Hästholmen. Ett TC finns sommartid vid Kalholmen.

Åkerholme

Åkerholmar är vanligen svårodlad mark med mycket sten eller berghällar. Många ängar odlades upp under 1800-talet eftersom befolkningen växte och behövde mer mat. Denna åkerholme är därför en sista rest av den tidigare ängsmarken och kan hysa gammal ängsflora. Många av det tidigare jordbrukslandskapets arter återfinns ofta idag endast vid sådana här småskaliga livsmiljöer som åkerholmar utgör. Exempel på sådana arter är mossor, lavar, ödlor och insekter. Gå gärna ut till den närmaste åkerholmen och njut av denna lilla ”ö” i åkern.

Ett landskap format av människan

Landskapet är format av bonden, plögen, lien och tamboskap. Bete, slätter och åkerbruk har bedrivits här sedan ängen steg ur Mälaren. Denna användning av markerna har gynnat både växter och vilda djur. Betet med djur från Brogård och Nygård upphörde helt i mitten av 1990-talet. Detta har gjort att vissa växtarter såsom tuvtåtel och grenrör brett ut sig kraftigt samt att bladvassen gått högre upp på strandängarna än tidigare. För att åtgärda detta har en förberedande betesfräsning skett och idag betar nötboskap främst av rasen Charolais på ängarna och i hagarna. Dessa djur är stora men snälla. Beundra dem gärna men lämna dem ifred så att de inte oroas eller flocken splittras.

Brogård, numera klubbhus åt Bro Hof Slott.

Illustration: Tomasz Pydzik

Ek

I Sverige förekommer två arter av ek, skogsek och bergsek. Skogseken (*Quercus robur*) är den vanligaste och blir grövre än något annat trädslag i Sverige. Eken som ekosystem är imponerande. Över 1000 arter, främst insekter, lavar och svampar, är mer eller mindre beroende av eken för sin överlevnad. En ek dör mycket långsamt och kan stå kvar länge i naturen. Detta gör att flera olika organismer under många generationer kan ha en och samma ek som hemvist. Ekvirket är hårt, starkt och har god beständighet mot röta. Därför användes eken tidigt som virke till skeppsbyggnad.

Kanalen

Denna kanal är grävd och vattnet är tänkt att användas till att släcka bränder i det intilliggande COOP-lagret. Delar av dagvattnet från Bro samhälle rinner ut via denna kanal till Mälaren. I kanalen finns den vanliga vattenväxten bredkaveldun (*Typha latifolia*) som många vet hur den ser ut – kolvorna i toppen ser ut som tjocka cigarrer! I de ca 3 cm tjocka kolvorna sitter honblommorna medan hanblommorna sitter samlade i det övre tunna axet. Oftast hittar man kaveldun i näringsrika sjöar eller åar och diken.

Naturresevat

Naturresevat är den vanligaste formen för skydd av värdefulla naturområden i Sverige. Syftena är flera bland annat att bevara områdets biologiska mångfald, skydda och återställa värdefulla naturmiljöer samt att tillgodose behovet av områden för friluftslivet. Friluftsliv har en stor betydelse för folkhälsan och bidrar till en bättre livskvalitet. Det finns föreskrifter och en skötselplan för området. Inom Upplands-Bro kommun finns sju naturreservat (2007).

Strandängar

Betade strandängar är en miljö som är viktig både för fåglar och för växter. Strandängarna är tidvis är översvämmade. Översvämningarna tillför marken näring vilket gynnar ett fåtal konkurrenskraftiga växtarter. Detta resulterar i en artfattig flora. När markerna hävdas genom bete hålls dessa konkurrenskraftiga växter i schack, vilket gör att fler arter kan samsas på platsen. Floran och indirekt faunan blir därmed mycket artrik. Betande djur behövs för att hålla dessa markområden öppna. Strandängen är av mycket stor betydelse för många insekts- och fågelarter, inte minst som rastplats för vadare. Några vanliga fåglar som häckar här är tofsvipa, enkelbeckasin och ängspiplärka. Enkelbeckasinen (*Gallinago gallinago*) har ett mycket karakteristiskt läte vid parningstider. Fågeln flyger i sick-sack och då fladdrar stjärtfjädrar som åstadkommer ett bråkande läte som påminner om när en get eller ett lamm bräcker. Därför kallades enkelbeckasinen för himlageten förr i tiden.

Mistel

Misteln (*Viscum album*) är fridlyst vilket betyder att den inte får plockas eller skadas. Den har blivit fridlyst för att den förr i tiden utsattes för storskalig plockning. Misteln är vintergrön och är lättast att få syn på när träden är avlövide. Denna mistel ovanför dig är så pass stor att den syns hela året. Växten har skilda han- och honplantor. Det är honplantorna som bär vita bär. Fåglar äter av bären och fröna kommer ut via spillningen. Fröna är kladdiga och fastnar lätt på nya träd. Misteln är en parasit vilket betyder att den tar näring från värdträdet som ofta är en lind eller lönn. Seden vid juletid att kyssas under en mistel i en dörröppning, kom från England på 1700-talet.

Husgrunder och spisrösen

De högar med sten som ni ser här är gamla spisrösen från hus som legat här förr i tiden. Det finns lämningar efter tre hus i området. På 1860-talets härads-karta över Upplands-Bro fanns inte något hus här på Kalholmen. Därför borde dessa husgrunder ha tillkommit senare. År 1867 fanns det 37 torp som tillhörde Brogård, dessa hus kan ha varit ett av dessa torp. I så fall var torparen som bebodde huset tvungen att göra dagsverken på Brogård. Detta historiska minne är skyddat av Kulturmiljölagen, vilket betyder att stenarna och området ikring inte får skadas eller ändras.

Rysstorpet med utsikt över Kalholmen. Troligen såg torpet på Kalholmen ungefär likadant ut.

Naturlig stensträng

På denna plats kan ni se en naturlig stensträng som bildats under istiden och sedan svallats fram. Ibland är stensträngar i naturen rester av arbete utfört av människan och då är de klassade som fornlämningar. Men denna stensträng har formats av naturen själv och är en naturlämning.

Alkärr

Alen är det träd som bäst klarar sig i en mycket blöt miljö med varierande vattenstånd. De alträd som ni ser här är klibbalar (*Alnus glutinosa*). De har fått namnet klibbal eftersom de unga bladen

är klibbiga. Klibbalens ved är mjuk och används framför allt till möbler. Virket har också använts till pålar eftersom det är motståndskraftigt mot röta. Alträd har speciella rotknölar där det finns kvävefixerande bakterier. Bakterierna kan alltså ta upp luftens kväve vilket alen utnyttjar. Kväve är ett näringsämne och alkären blir med tiden mycket näringsrika. Eftersom alträden har gott om kväve kan de kosta på sig att fälla sina blad gröna. Andra lövträd drar tillbaka sina näringsämnen i stammen innan lövfällningen. Det finns ofta socklar i alkärr som ser ut som mindre öar, där många växter, mossor och insekter trivs. Med tiden kan andra

trädslag slå rot på socklarna och på så vis vandra in i alkärret.

Tall

Tallen (*Pinus sylvestris*) finns i hela landet och lever ofta på torra marker. Den kan bli mycket gammal, upp till 800 år. Den unga barken på tallen är tunt papperslik och vackert ljusbrun till orange. Titta upp mot kronan får du se. Först när barken blir äldre blir den skorplik och tjock. Tallen kan överleva bränder eftersom den har en sådan tjock bark. Den här tallen har så kallad pansarbark och är sannolikt mer än 200 år gammal. Tallen är vindpollinerad

och sprider på våren oerhörda mängder pollen. Honkottarna sitter högre upp i trädet. De är på våren små och rödaktiga och det tar ca 1,5 år för fröna i kotten att mogna. Virket i tall kallas furu och används till pappersmassa, bräder och som bränsle. Kärnveden är rik på kåda som gör den motståndskraftig mot röta.

En

Enen (*Juniperus communis*) växer ofta som en upprättstående buske, men kan också ha ett krypande växtsätt. De korta och stickiga barren sitter tre och tre i kransar. Enris används vid rökning av kött och fisk. Förr i tiden tog man in enris för att strö på golvet vid högtidsdagar och söndagar. Enbusken har skilda han- och honplantor. Hanplantan sprider sitt pollen på våren. Bären på honplantan är under första sommaren små och gulgröna. De är mogna först det tredje året och har då blivit blåsvarta. Enbären används som krydda inom matlagning och vid dryckestillverkning. Bären är egentligen små kottar med köttiga fröfjäll. Enens ved är seg och böjlig och har en doft som sitter i länge. Många förknippar smörknivar med eneträ, men veden har också använts också till gårdsgårdsstörar.

Fåglar

Broängarna är kända för att vara en av Stockholms läns mest värdefulla rast- och häckningslokaler för våtmarksfågel. Totalt har ca 230 arter observerats och av dessa häckar ungefär 80 arter regelbundet. En trolig förklaring till den stora mängden med rastande fåglar är den goda tillgången på föda. Bland arter som häckar i vassområdena kan nämnas sävsparv, brun kärrhök, rörsångare och rördrom. Rördromen (*Botaurus stellaris*) är nästan omöjlig att upptäcka, eftersom den smälter in väl i

vassen med sin kamouflagefärgade dräkt. Vid fara ställer den sig med näbben uppåtriktad vilket gör den ännu svårare att få syn på. Däremot så hörs den väl. Ljudet, som kan höras på fem kilometers avstånd, påminner om den ton du får när du blåser i en tomflaska.

Tofsvipa på strandäng.

Foto: Steve Dahlfors

Gammal hägnad och flora

De stenar ni ser ligga på rad på marken, är sannolikt resterna av en gammal hägnad som stängde ute djuren. Förmodligen fanns det ytterligare stenar ovanpå dessa och kanske även en trähägnad ovanpå stenraderna. I denna hage betar kor vilket gynnar de blommor som växer här. Det beror på att de flesta ängsväxter smakar illa för djuren. Ängar och hagar har en myllrande artrikedom och betesdjur är en förutsättning för att bevara dessa arter. Arter som man kan hitta är kattfot, backnejlika, brudbröd, jungfrulin, gullviva, mandelblom, baktimjan, ängsskallra och vildlin. Att dessa arter finns här beror på att marken betats och hävdats under många hundra år.

Betande kor i reservatet.

Foto: Ingegar Jonsson

Natura 2000-område

Natura 2000 heter ett nätverk som EU:s medlemsländer har skapat för att skydda vissa naturtyper. Vackra, skyddsvärda och säregna naturmiljöer har valts ut. Syftet är att bevara biologisk mångfald. Brovikarna, som delvis ingår i Broängarna, är ett Natura 2000-område som valts ut för sin rika undervattensvegetation med bland annat udd- och bandnate. Vikarna här i Brofjärden är viktiga som yngelområde för fisk. Både florans och faunas är mycket betydelsefull som mat för rastande sjöfågel. Några av de fåglar som häckar är brun kärrhök och fiskgjuse. Gå gärna upp i fågeltornet och njut av utsikten och fåglarna.

